

MANIFEST PER UNA TRANSICIÓ ENERGÈTICA EN MANS DE LA CIUTADANIA

**Des de l'altiplà de la Segarra en resposta a
l'allau de projectes de centrals de producció
industrial d'energia**

El món sencer està vivint un període molt complex en què ha d'afrontar la situació d'emergència climàtica just en un moment present en què també estem patint una emergència sanitària, entre altres situacions greus d'injustícia i desequilibris globals.

En aquest context, encarar el repte del canvi climàtic exigeix, en general, una transformació profunda dels actuals models energètics i productius i, en concret, assolir un sistema energètic amb energies cent per cent renovables (solar, eòlica, hidràulica, geotèrmica, biomassa i altres), fonamentalment de proximitat, desnuclearitzat i neutre en emissions de gasos amb efecte d'hivernacle, distribuït i participat, alhora que respectuós amb l'entorn social i mediambiental. Per tant, no es tracta, només, de canviar carbó, gas i petroli per energia solar i eòlica, sinó també d'assolir la sobirania energètica a partir de la transparència, l'empoderament i la participació de la ciutadania, la cooperació i solidaritat entre el món rural i el món urbà, l'eficiència i l'estalvi.

A Catalunya, l'aprovació del Decret llei 16/2019, de 26 de novembre, de mesures urgents per a l'emergència climàtica i per a l'impuls de les energies renovables, ha comportat que, durant l'any 2020 en curs, s'hagi produït una allau de nous projectes de grans centrals de producció industrial d'energia eòlica en diferents zones rurals del país, com l'altiplà de la Segarra.

L'altiplà segarrenc es situa a l'altiplà central de Catalunya, entremig de la conca del riu Segre (a ponent) i les conques dels rius Anoia i Llobregat (a llevant ambdues) i es troba repartit administrativament en la confluència entre diferents comarques i 3 províncies i inclou, almenys, a més de l'actual comarca de la Segarra (amb Cervera com a cap), l'Alta Segarra (amb Calaf com a cap) i la Baixa Segarra (amb Santa Coloma de Queralt com a cap).

Davant de l'allau de projectes de centrals de producció industrial d'energia, que suposarien una gran concentració d'aerogeneradors gegants, i, possiblement aviat també de plantes fotovoltaïques de grans dimensions, juntament amb quilòmetres i quilòmetres de noves línies d'alta tensió necessàries per evacuar la producció elèctrica, així com l'alteració de bona part del medi natural i dels camins de terra, tot això en sol no urbanitzable, **els sotasignats, ciutadania i entitats de la Segarra històrica, que engloba més enllà de l'Administrativa, l'Alta Segarra (part de l'Anoia i el Solsonès), la Baixa Segarra i la vall del Corb (part de la Conca de Barberà i l'Urgell) i les Garrigues segarrenques, traslladem com a manifest al conjunt de la societat catalana, a les administracions locals de l'altiplà de la Segarra, al Parlament, al Govern de la Generalitat, al Govern de l'Estat i al Síndic de Greuges, que reclamem el següent:**

1. És imprescindible efectuar i disposar d'una planificació territorial estratègica de les centrals de producció industrial d'energia renovable, a nivell nacional, dins de l'estratègia de transició energètica de Catalunya, abans de la valoració i aprovació de projectes concrets de centrals.

La planificació territorial ha de servir per conjugar l'objectiu d'assolir un sistema energètic lliure de combustibles fòssils i nuclears amb la protecció del medi ambient, del paisatge i de la ciutadania, i per vetllar des del més alt nivell per l'equilibri territorial. El Decret Llei 16/2019 funciona, a la pràctica, com a pla que guia la implantació de les centrals de producció industrial d'energia renovable, però NO és un pla, ni territorial, ni estratègic.

2. És imprescindible la participació de la societat en l'estratègia, regulació i planificació de les centrals de producció industrial d'energia renovable.

En l'aprovació del Decret Llei 16/2019 s'ha utilitzat l'emergència climàtica per justificar-ne la tramitació d'urgència, sense exposició pública i sense participació de la ciutadania. Catalunya és una societat dinàmica i plural, i no es pot sostreure a la ciutadania el seu dret a la participació pública en l'activitat legislativa i de configuració de les polítiques públiques, creant falses dreceres que puguin ser determinades per pràctiques de lobbisme que afebleixin la qualitat democràtica, tot i més quan la participació pública en el cas de les centrals de producció industrial d'energia es requerida per la Unió Europea; tot i més quan l'impacte que aquesta normativa pot produir en la societat i el territori és molt elevat i amb efectes a llarg termini.

El Decret Llei 16/2019, que és el marc que possibilita la implementació de centrals de producció industrial d'energia renovable s'ha gestat sense debat social i vulnerant el dret de la ciutadania a la participació de la cosa pública i del bé comú.

3. És imprescindible efectuar i disposar de l'avaluació ambiental estratègica de la planificació territorial per a la implantació de les centrals de producció industrial d'energies renovables, prèvia a l'avaluació ambiental dels projectes concrets de centrals.

L'avaluació ambiental estratègica serveix per evitar, al més alt nivell, determinades decisions que poden resultar perjudicials per a la ciutadania, el medi ambient i la biodiversitat, i també com a instrument de millora de la mateixa planificació, d'acord amb la Unió Europea.

4. Cal un impuls decidit per part de l'Administració pública d'una transició energètica sostenible promovent la producció energètica de proximitat i l'autoconsum com a fonament de la sobirania energètica de Catalunya.

El model energètic horitzontal i distribuït a tot el país, preservant la solidaritat interterritorial, en què l'impacte mediambiental és mínim, s'hauria de promoure abans de córrer a afavorir un model energètic vertical, i més si es fa sense pla i sense participació pública, quan comporta la implantació de centrals concentrades en territoris determinats, com l'altiplà segarrenc, que tenen un impacte molt elevat, i a llarg termini.

L'Administració pública ha afavorit tradicionalment i segueix afavorint les grans empreses elèctriques de manera inversament proporcional a la producció de proximitat i particular d'autoconsum. Per això, a diferència del model que es materialitza en el Decret Llei 16/2019, que no va més enllà d'agilitzar la tramitació de projectes macro i micro, sense estratègia i planificació territorial, els poders legislatiu i executiu haurien de garantir un model de transició energètica orientada al servei al conjunt de la societat i no a tornar a concentrar els beneficis en les grans empreses del sector elèctric. En aquest sentit, hi ha moltes estratègies i mesures de foment i estímul d'un model energètic més horitzontal i sostenible que totes les administracions podrien impulsar, i que, afortunadament, ja s'han començat a implementar des d'algunes entitats locals, amb bons resultats.

5. Cal la implicació de l'Administració local -ajuntaments, consells comarcals i diputacions- en l'impuls de mesures per tal que la transició energètica democràtica i participada arribi a tota la ciutadania.

L'Administració local hauria de:

- Reclamar que la implantació adequada de centrals de producció industrial d'energies renovables només fos possible a partir de la disposició de la necessària planificació territorial, equilibrada, a nivell nacional.

- Fomentar mecanismes d'informació i participació de la ciutadania especialment de manera proactiva però també davant de la possible afectació a la seva població i territori de projectes de grans centrals.
- Promoure i incentivar l'eficiència, l'estalvi i l'autoproducció d'energies renovables en benefici de la ciutadania i les empreses del seu àmbit territorial, assessorant i fomentant compres col·lectives d'equipament i, en el cas de les zones rurals estimulant especialment els projectes d'aprofitament de la biomassa a partir de subproductes d'explotacions agrícoles i ramaderes.

6. Cal procurar desenvolupar les energies renovables aprofitant en primer terme els espais ja alterats per l'activitat humana.

El Decret Llei 16/2019 pretén desenvolupar les energies renovables per revertir el canvi climàtic, però promou la utilització de sol no urbanitzable per instal·lar-hi centrals i complexos de producció industrial d'energia i per tant fomenta el canvi en els usos del sol, un factor que, juntament amb l'ús de combustibles fòssils, també ha estat assenyalat per la comunitat científica com a causa de l'escalfament global i del canvi climàtic. Per tant, per frenar l'escalfament global sense afectar el medi ambient i la sobirania alimentària, cal minimitzar l'ocupació innecessària del territori.

No s'ha d'oblidar que el sector elèctric està i tradicionalment ha estat en mans d'un oligopoli tan ineficient com protegit, que ara que augmenten les dificultats per seguir disposant de combustible fòssil esgotable vol aprofitar per perpetuar aquesta situació de domini del sector elèctric amb les energies renovables i inesgotables, quan molts experts apunten que el canvi segurament més important i amb més potencial en la producció d'energia vindrà, a mig termini, per l'expansió i generalització de les instal·lacions solars fotovoltaïques particulars.

La instal·lació de centrals de producció d'energies renovables solar i eòlica hauria de prioritzar els emplaçaments amb menor impacte sobre el medi i el paisatge, com per exemple, i entre d'altres, utilitzant les teulades d'edificacions destinades a ús residencial, instal·lacions industrials, de logística i d'ús agrícola o ramader; espais vinculats a grans infraestructures (viàries entre altres); espais periurbans en desús, infrautilitzats o degradats, com polígons industrials poc ocupats, abocadors clausurats, pedreres esgotades, etc.; espais d'ús agrícola en desús sempre i quan tinguin un impacte paisatgístic reduït; camps de conreu on sigui possible construir instal·lacions fotovoltaïques que facin compatible el rendiment agrari amb la producció d'energia; espais desforestats amb un radi de visibilitat paisatgística reduït; o altres espais de valor paisatgístic i social reduït.

7. Cal establir un sistema de valoració dels projectes de centrals de producció industrial d'energia renovable que compti amb criteris, que siguin clars, objectius i que puguin ser coneguts des de l'inici.

El Decret llei 16/2019 no preveu aquests criteris, que són imprescindibles per donar confiança i seguretat a la ciutadania, a les empreses promotores i a la pròpia Administració pública durant la tramitació i en la valoració dels projectes, i evitaria les ombres de discrecionalitat que es poden donar en el procediment actual. Entre aquests criteris, necessaris, hi hauria d'haver, per exemple, el d'una distància mínima des de les centrals fins als nuclis habitats, també per a la protecció de la salut de tots els seus habitants, independentment de si són molts o pocs, especialment pel que fa a evitar els danys que poden ser causats pels sons i els infrasons dels aerogeneradors.

Un altre criteri que donaria confiança i seguretat, des de l'inici, inexistent en el Decret llei 16/2019, és el de l'establiment dels elements objectius determinants en la implementació d'un o altre projecte de central quan comparteixen una mateixa o similar proposta d'ubicació.

8. Cal que el dret al paisatge i la seva protecció sigui un criteri determinant, des de l'inici de qualsevol tramitació.

La protecció del paisatge pot ser un factor decisiu de desenvolupament econòmic i de projecció de vida al territori rural, servint tant de fre al seu despoblament, especialment de la població més jove, com de crida al repoblament, per la qual cosa cal fer que els criteris de paisatge també siguin determinants, des de l'inici i no es considerin convidats de pedra, durant la tramitació i valoració de projectes de centrals de producció industrial d'energies renovables.

9. Cal establir i regular un sistema de bases per a la participació i el retorn a la ciutadania dels beneficis que es puguin obtenir.

La ciutadania que hauria d'assumir l'impacte de les centrals de producció industrial d'energia renovable, en un procediment en què -a diferència de l'actual- es garantis l'equilibri territorial i el respecte a les directives europees, hauria de rebre un retorn dels beneficis que generessin aquestes centrals, i aquest retorn s'hauria de regular de manera clara i transparent per evitar opacitat i males pràctiques, i també s'hauria de possibilitar la participació de la ciutadania afectada no solament després de la construcció de les centrals, sinó també abans, i garantir-ne l'acompliment.

10. Cal derogar el Decret llei 16/2019 i aturar les tramitacions de projectes de centrals en curs fins que, d'acord amb el que hem indicat, la implantació de centrals de producció industrial d'energia renovable es situï dins d'una estratègia i planificació energètica nacional, democràtica i participada, es reguli incorporant els criteris necessaris i compti amb la planificació territorial i l'avaluació ambiental estratègica corresponent.

I reclamem específicament a les autoritats municipals i comarcals del conjunt de la Segarra històrica que impulsin la transició energètica fent-la compatible amb el benestar del conjunt de la seva ciutadania, a partir de les mesures següents:

a) Que impulsin una estratègia comarcal per al desenvolupament i la implantació d'energies renovables al conjunt de la Segarra històrica.

Per afrontar la transició energètica amb les millors condicions per al territori, especialment davant de l'allau de projectes de projectes de centrals industrials d'energies renovables, es imprescindible la coordinació entre autoritats locals i ciutadania, amb una bona estratègia a nivell comarcal de com i on implantar les centrals, tenint en compte els informes i documents de planificació territorial i de paisatge i les línies de desenvolupament i plans estratègics comarcals.

Aquesta estratègia comarcal ha de donar veu a la ciutadania i les entitats de la comarca, especialment als més afectats per l'impacte dels projectes de centrals.

Diferents comarques catalanes s'han dotat d'una Agència Comarcal de l'Energia a través de la qual estimular la participació ciutadana en la implantació de renovables (de forma individual o a través de comunitats energètiques) i alhora impulsar projectes més ambiciosos, d'àmbit local o comarcal.

b) Que incentivin el debat social, la participació ciutadana i promoguin mecanismes de consulta de la voluntat popular.

Les democràcies europees avancen progressivament cap a fórmules de major co-governança estimulant la participació ciutadana i la coresponsabilitat en la presa de decisions. L'impacte dels projectes de centrals industrials de producció d'energies renovables a la Segarra serà tan determinant en la qualitat de vida i oportunitats de futur de la ciutadania que aquesta hauria de ser consultada a nivell municipal respecte a si accepta o no l'impacte de cada un dels projectes que es volen instal·lar dins del seu terme. Cal que les autoritats locals es comprometin a respectar la voluntat popular.

c) Que dotin de recursos i mecanismes per a impulsar la transició energètica recolzant la ciutadania i el teixit empresarial del conjunt de la Segarra històrica, promovent la creació de comunitats energètiques locals i aprofitant els recursos de l'activitat agrícola i ramadera.

Un dels elements bàsics per a la transició energètica és estimular la implantació de nous equips d'autoproducció energètica tant a les llars com a les empreses del territori. Des del marc comarcal es poden cercar recursos i incentivar la implantació d'aquests equipaments d'autoproducció per avançar cap a una Segarra autosuficient energèticament.

Diferents entitats (diputacions, ajuntaments...) estan donant suport a la creació de comunitats energètiques locals com una eina per a coordinar la iniciativa ciutadana i avançar cap a l'autoconsum energètic i la comercialització de l'energia sobrant. La Segarra podria esdevenir una comarca amb una bona xarxa de comunitats energètiques locals que contribuïssin de forma decisiva a l'autosuficiència energètica.

A més, les característiques del medi natural i agrari de la Segarra permeten implantar les opcions actualment disponibles per a l'aprofitament de la biomassa forestal (que a més de proporcionar una font d'energia renovable contribueix a millorar la conservació dels boscos) i dels residus o subproductes procedents de granges i explotacions agrícoles.

d) Que aturin provisionalment la tramitació de tots els projectes de centrals eòliques i fotovoltaïques.

Davant l'allau de projectes que en 11 mesos (gener-novembre de 2020) s'han començat a tramitar, projectant instal·lar 311 aerogeneradors de proporcions gegantines i diferents instal·lacions fotovoltaïques de gran magnitud en terres segarrenques, sense planificació territorial i sense els criteris necessaris, demanem a les autoritats locals i comarcals que cerquin el mecanisme adient, en col·laboració amb la Generalitat de Catalunya, per aturar les tramitacions a l'espera de poder planificar el futur de les renovables a nivell nacional i comarcal.

e) Que consensuïn i impulsin mecanismes per regular sistemes de compensació per a tots els afectats per l'impacte de les centrals de producció industrial d'energies renovables.

L'afectació d'un aerogenerador o d'una central fotovoltaïca no es limita al municipi o propietari de la terra on s'implantin sinó que afecta també al seu entorn proper, sovint d'una forma encara més intensa. Cal avançar cap a mecanismes de compensació a través dels quals tots els afectats pels impactes negatius d'aquestes instal·lacions industrials rebin una compensació equitativa, proporcional i justa.

f) Que s'estableixi un mecanisme de tributació o cànon homogeni arreu del país que garanteixi el retorn de part dels beneficis obtinguts als territoris afectats, amb especial atenció als municipis i les comarques.

La manca d'uns mecanismes fiscals o d'altres instruments de contribució territorial obre una competència deslleial entre territoris i municipis i perverses dinàmiques de subhastes i regalies controlades des de les empreses promotores. Una legislació que estableixi la repercussió econòmica que ha de tenir en el lloc afectat els beneficis obtinguts, en percentatges homologables als models europeus, ha de ser una prioritat normativa en el desenvolupament de les instal·lacions generadores d'energia i una justa compensació als sacrificis i la solidaritat del territori.

g) Que es garanteixi la restitució del medi ambient i del paisatge afectat un cop les instal·lacions esdevinguin obsoletes.

Cal imposar a les entitats promotores l'exigència de constituir efectius dipòsits, fiances o assegurances suficients que garanteixin la retirada de les instal·lacions i la restitució de l'espai al seu estat abans de la construcció, evitant així que siguin les entitats i els cabals públics els que ho hagin d'assumir o que quedin abandonades i desballestades en el lloc on foren alçades.

La Segarra, 26 de novembre de 2020.

Entitats impulsores:

